

clàssics revisitats

El Port de la Selva segons Antoni Costa

VICENÇ PAGÈS JORDÀ > Text

Antoni Costa i Vilanova (el Port de la Selva, 1904 - Monterrey, Mèxic, 1985) va escriure una novel·la l'any 1929 que va restar inèdita fins al 1986, quan la va publicar Pòrtic amb un pròleg de Joaquim Ventalló. Entremig, l'autor va viure exiliat durant més de quaranta anys a Mèxic, on es va establir com a empresari d'hostaleria i va col·laborar amb revistes com l'argentina *Ressorgiment*, la mexicana *El Porvenir* o la figuerenca *Canigó*.

Jepic, subtítulat *Port de la Selva 1925*, és una història de pescadors ambientada en aquesta població.

S'inicia amb el retorn d'en Gerard, un jove que quatre anys abans havia abandonat el poble i havia malviscut a Barcelona entre prostitutes, aparentment com a proxeneta. Sobre aquest noi recau tota la conflictivitat del llibre, ja que s'enfronta al pare, li agrada la beguda, sent impulsos poc sants per la jove veïna Tina (l'enamorada d'en Jepic) i manifesta una oposició continuada davant qualsevol compromís laboral. Mentrestant, anem coneixent les discussions familiars, l'economia precària basada en la pesca i en la vinya, els furtcs ocasionals de gallines,

S'inicia amb el retorn d'en Gerard, un jove que havia malviscut a Barcelona entre prostitutes, aparentment com a proxeneta

>> Una escena del film *Stromboli*, de Roberto Rossellini, amb Ingrid Bergman.

les converses assenyades entre les noies, les hores que perden els nois a la taverna combinant les cartes, el porró i les havaneres.

A partir dels anys quaranta, figures com les d'en Gerard, rebels i hedonistes, enfrontades al tradicionalisme dels pares, van ser vindicades per actors com James Dean o cantants com Elvis Presley, i encara avui gaudeixen d'un cert predicament. A l'Empordà dels anys vint, en canvi, aquests ni-nis presentaven tan sols una cara negativa; només cal dir que a en Gerard els vilatans l'anomenen irònicament *el Ministre*. Aquest personatge és vist amb antipatia fins i tot quan rep un cop de rem del seu pare o quan reclama que el matriculin a l'institut de Figueres perquè no es conforma amb la vida que duu la seva família. En el moment en què rep un ultimàtum dels pares i una esgarrapada de la Tina (a qui ha empaitat sense miraments), ens adonem que s'acosta el final. Llavors es fa a la mar amb en Jepic i arriba el drama.

Jepic té unes quantes qualitats. D'una banda, ens permet conèixer amb detall, de primera mà, la vida quotidiana a començaments de segle en un poble empordanès, vida que no devia ser gaire diferent de la de Cadaqués o Begur. Fill de pescador, Antoni Costa fa una feina lloable en la recuperació del llenguatge local, més en els diàlegs que en les narracions i descripcions. Així, descobrim que els estiuejants eren anomenats *culblancs*

A partir dels anys quaranta, figures com les d'en Gerard, rebels i hedonistes, van ser vindicades per James Dean o Elvis Presley

i llegim frases com: «Tu, callar ets de fer», que encara avui dia és possible sentir a la costa i a l'interior, o observacions tan felices com aquesta: «Pobres botiguers si la gent tingués massa seny».

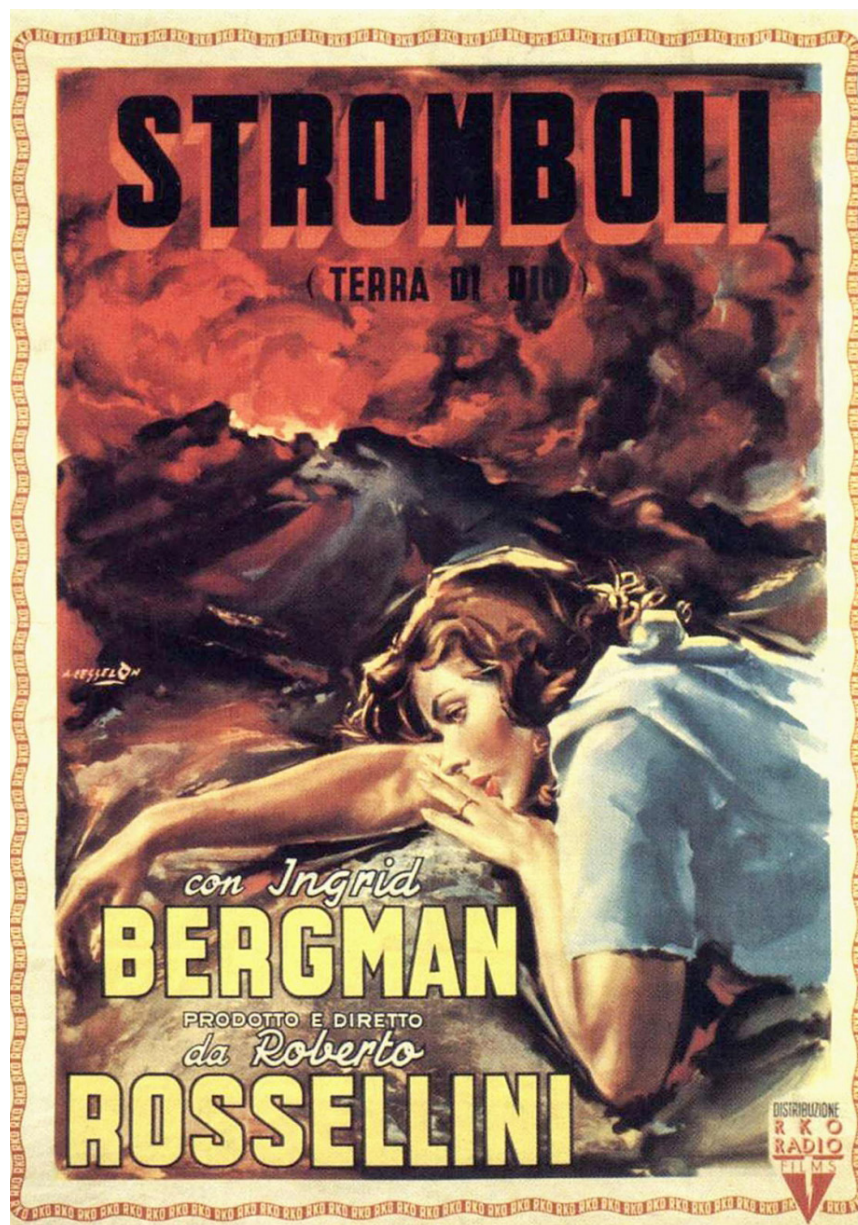
Però el llibre no és només un conjunt de costums narrats amb soltesa, sinó que ens permet accedir a una prosa ben digna que, d'altra banda, serveix

de canal per accedir amb comoditat als continguts lingüístics i sociològics (que inclouen, de propina, un *cameo* de l'escriptor Alexandre Plana). Fixem-nos, per exemple, en el passatge que descriu el lleure de Jepic: «Venia el diumenge, es posava la samarra nova, anava al cafè a fer la manilla, comprava deu cèntims de cacauets per a convidar les mosses, s'espolsava les espadnyes noves amb la punta del mocador».

Dues dècades abans, Víctor Català havia publicat *Solitud*, amb la qual *Jepic* manté més d'una similitud, com ara l'energia negativa de l'antagonista i l'episodi de la romeria. El 1923, Josep Maria de Sagarra havia publicat el recull de poemes *Cançons de rem i*

Es podria comparar amb la pel·lícula *Stromboli*, que descriu la pesca de la tonyina en un poble igualment aïllat i empobrit

>> Cartell del film *Stromboli*.

de vela, també ambientat al Port de la Selva: llegint-lo ens adonem que parla de la mateixa matèria, només que tractada en diferents gèneres literaris. Algun passatge de *Jepic* porta a la memòria *La balada del clavell morenet*, que narra l'adolescència d'un pescador. Recordem els versos de Sagarra: «Quimet, color d'oliva: amb el blanc dels ulls i les dents / d'una blancor massa viva; i una escarola de cabells lluints; / cabells plens de sal i de sorra; llavi malícia i afalac, / somriure que s'esborra, escarafall del tabac...». De la seva banda, escriu Antoni Costa: «La major part d'aquelles criatures ja renegaven i pronosticaven el temps, com els grans. Si les veïeu pel maig i les tornàveu a veure pel setembre, no les coneixeríeu. S'aprimaven, els pòmuls sortits. El sol i la mar se'ls menjaven les carns, els torraven la pell i els emblanquien les dents».

Encara podríem assajar alguna comparació més, com ara la pel·lícula *Stromboli* (1950), de Roberto Rossellini, que descriu la pesca de la tonyina en un poble igualment aïllat i empobrit, només que allà és la dona forastera la que no es veu amb cor d'integrar-se. També al Port de la Selva de l'època es produeix la mateixa dependència respecte del peix: «Les

L'obra permet conèixer la vida quotidiana a començaments de segle en un poble empordanès

tonyines passen de llarg i ni tan sols no es treuen la gorra. Alguna vegada, des del turó de la Lloia, es veuen rofollar; et tenen amb l'ai al cor, ensenyen el blau negrós de l'esquena i prenen rumb cap a França, com el ponent».

Jepic també fa pensar en la novel·la *La gresca* (1959), d'Eduardo Blanco, que narra les dolenteries que perpetra un grup de joves durant una nit d'alcohol. Finalment, el triangle format pels enamorats innocents i el depredador que ve de fora és present

F. 14
SERVICIO DE MIGRACION
REGISTRO DE EXTRANJEROS

SE EXPIRA EL 31 DE JULIO DE 1939. NUM. 11853
17081

A. COSTA VILANOVA ANTONIO. MEDIA FILIACION DEL INTERESADO

CONSTITUCION FISICA Fuerte. ESTATURA 1.63 mts. COLOR blanco. PELO negro. CEJAS pobladas. OJOS cafe oscuro. NARIZ recta. MENTON corado. BIGOTE. BARBA. SEÑAS PARTICULARES.

EDAD 35 años. FECHA EN QUE NACIO 18 de Mayo de 1904. ESTADO CIVIL casado. PROFESION OFICIO Director de hoteles. OCUPACION. IDIOMA NATIVO español. OTROS IDIOMAS QUE HABLE frances. LUGAR Y PAIS EN QUE NACIO Puerto de la Selva, Gerona, España. NACIONALIDAD ACTUAL española. RELIGION ninguna. LUGAR DE RESIDENCIA Gerona. NOMBRE Y DOMICILIO EN MEXICO DE INTERESADO. REFERENCIAS DEL INTERESADO.

QUIEN ENTRO EN MEXICO MEXICO D.F. Aceptado en calidad de ASILADO POLITICO como inmigrante por el término de un año refferendable a juicio de la Secretaría y con apoyo en el ar-

P. EL JEFE DEL DICTO. ML 30 de Mayo. CARLOS A. GONZALEZ

>> Carnet d'asilat polític de l'autor de la novel·la.

>> El Port de la Selva retratat per Fargnoli.

en moltes narracions populars, des de les fotonovel·les de postguerra fins a les telesèries actuals. Tot i l'absència de turistes, es nota la tensió entre els costums forans i els locals, que difereixen, per exemple, en les parts del cos femení que es considerava que podien quedar a la vista, i que llavors no incloïen ni els braços ni les cames. *Jepic* actua com una frontissa entre el modernisme de començaments de segle i les ficcions populars més tardanes.

Antoni Costa i Vilanova només va publicar aquesta novel·la, en la qual aconsegueix, en poc més d'un centenar de pàgines, explicar una història de malentesos, construir un bon decorat i narrar amb credibilitat un seguit d'esdeveniments, sobretot la catàstrofe final. Com va succeir a tota la seva generació, la guerra li va estroncar el creixement personal i intel·lectual.

Vicenç Pagès Jordà